

langwekkend) met een stukje natte heide (in ons gezin getypeerd als het Gentianendalletje) en een rand stuifduinen.

Dat zo'n afsluiting werd uitgevoerd is jammer, maar het was hoog nodig ter bescherming van de planten- en dierenwereld. Het moest gebeuren. Het gevolg is echter altijd een zwaardere belasting van de overige terreinen. Hiertegenover moet

komen te staan het verdwijnen van de spoorwegopslag en van alle gebruik van grond voor militaire doeleinden.

Zal men zich over enkele jaren gedwongen zien nog meer geld in hekken te steken? Het ziet er bij de onstuitbare groei der bevolking wel naar uit. De toestand geeft inderdaad reden om zich zorgen te maken, zoals „Natuurmonumenten" deed in het geciteerde jaarverslag.

Litteratuur

J. F. van Hengel, Geneeskundige plaatsbeschrijving van het Gooi. 's Gravenhage 1875.

C. J. Koning, Gooiland, een geognostisch biologische studie. Bussum 1900. (Overdruk uit De Natuur 1899—1900).

Han Alta, Het Gooi. z. p. 1951.

A. C. J. de Vrankrijker, Het Goois Natuurreservaat. Bussum 1957.

Plantenlijsten betreffende Het Gooi in Ned. Kruidk. Archief II 1 (1874), II 3 (1878), II 5 (1889).

Het Teeselinkven

E. E. VAN DER VOO (S.O.L.) en P. LEENTVAAR (R.I.V.O.N.)

Op ongeveer 2 kilometer ten noordoosten van Neede in de Gelderse Achterhoek ligt, verscholen in een ongeveer 6.5 ha groot bebost terrein, een ringvormige waterplas: het Teeselinkven. Het is genoemd naar de in de nabijheid gelegen erve Teeselink, een vroeger domeinbezit in de buurtschap Broeke. Met de leemgroeven van de Needse berg, het unieke vochtige heide-terrein „Achterveld" (Schimmel 1955) en nog enkele kleine vennetjes behoort het Teeselinkven tot een aantal natuurgebiedjes van zulk een gevarieerd karakter en zulke interessante inhoud, dat de fijnproevers er wel eens op af zullen komen. Bovendien bezit Neede een prachtig, gerestaureerde, 14e-eeuwse toren en zijn er op een regenachtige dag bij een inwoner nog fossielen te bezichtigen ook.

Het Teeselinkven en omgeving behoort in geologisch opzicht tot een 7 km lange en 1 km brede postglaciale dalopvulling, die aan alle zijden omgeven wordt door beek-

afzettingen van de Buurser- en de Markenveldse beek. Volgens de Stichting voor Bodemkartering (1955) omvat het terrein middelhoge fijnzandige zandgronden met grondwaterstand binnen 50 cm.

Het „venneke" is ontstaan in een enigszins bebost heideterrein met hier en daar laagten waarin 's winters water stond. Aan de oost- en noordzijde grenst het terrein aan een flauw tot vrij steil opglooiende helling van een 400—700 m brede, gewelfde, haakvormige, lage heuvelrug, terwijl het in het zuiden en westen door zandwegen is ingesloten. Op een oude topografische kaart van 1881 staat het terrein als „vochtige heide" aangegeven met de toen reeds grotendeels ontboste heuvelrand. Op een kaart van 1937, die overeenkomt met een luchtfoto van 1934, is in de noordwesthoek van de heide een $\pm$ 100 m lang en 25 m breed, kennelijk uitgegraven plasje te zien. Volgens de eigenaar van het terrein is dit plasje door „kluunen" ontstaan. Dit

geschiedde als volgt: met de schop werd de op een lage plek van dit terrein aanwezige zwarte, slappe modder (die men thans aan de zuidzijde van het tegenwoordige ven nog kan aantreffen) tot op de minerale ondergrond uitgeschept en overgebracht in een in de nabijheid gegraven kuil van 5 à 6 m doorsnede en 70—80 cm diepte. Tijdens het vullen van de kuil met modder werd er laagsgewijze struikheide ingeworpen. Na de brei 8—14 dagen tijd gegeven te hebben om wat in te drogen, liet men er een paard in rondstappen, waardoor het mengsel van modder en hei werd gekneet. Daarna rukte het vrouwvolk aan met kleine bakjes, welke met het stijve papje werden gevuld. Na het drogen werden dan „zwarte turven”, „kluun” genoemd, uit de vormen te voorschijn gehaald. Men vindt de term „kluun” terug in „Kluunven”, een vennetje bij Beckum in de gemeente Hengelo (O.). Het Teeselinkven kreeg zijn huidige, ringvormige gedaante, doordat men aansluitende op het uitgekluunde plasje het terrein ging afgraven voor de aanleg van een ijsbaan. Men moest hiertoe in een hoger gedeelte graven en er werd dan ook alleen zand uitgeworpen. Men kan aan de westzijde van het ven en aan de oostoever van het bij het graafwerk uitgespaarde eiland in het midden waarnemen waar het terrein het hoogste lag. Hier steken de recht afgestoken oevers tot 80 cm boven de waterpiegel uit. De natuur heelt vele wonden: men bemerkt thans weinig van die recht afgestoken oevers. De stobben van struiken en de verdere begroeiing onttrekken de rechte lijnen aan het oog. Men kan zelfs zeggen, dat er een aantrekkelijk vegetatiebeeld is ontstaan. De wateroppervlakte is tengevolge van de vlakke bodem en lage waterstand geheel met een bronskleurige kruidenvegetatie opgevuld, terwijl de

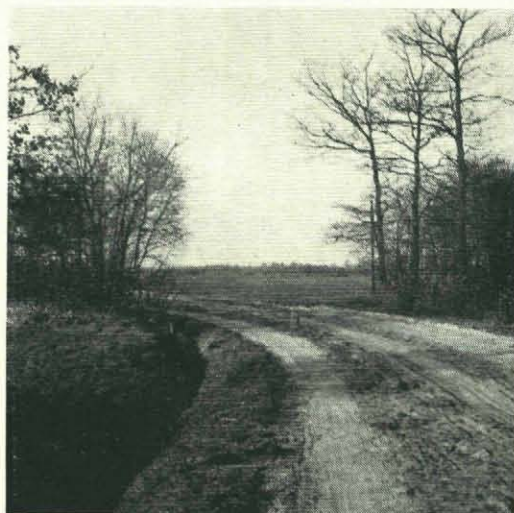

Fig. 1. *Doorkijk. In de richting van het paaltje, op de achtergrond het beboste heiderestant met ven.*

oevers en de beide uitgespaarde eilanden in het centrum met een hoog en dicht struikgewas, overwegend uit berken bestaande, zijn begroeid. Op het eiland en de zuid- en oostoever steken verder naaldbomen hoog boven het struikgewas uit. In warme zomermaanden wanneer de plantengroei optimaal is ontwikkeld krijgt men de indruk, dat men hier met een warmbroeierige moerasvegetatie te doen heeft. Roept men dan het beeld op van een Brabants vennetje, dan vraagt men zich af waarom de bevolking hier en ook in het Overijsselse landschap (Lentinkven, Kluunven, beide overeenkomstige typen) van een „venneke” spreekt. Wellicht onbewust geven zij er de juiste naam aan. Immers het milieu van deze — zij het ook gegraven — plassen beantwoordt aan de definitie, die Westhoff (1959) voor een ven geeft: „een meestal ondiepe waterplas met wisselende waterstand, in oppervlakte doorgaans variërend van enkele deciares tot enkele hectaren”. Volgens deze auteur

Fig. 2. Erve Teeselink, waarnaar het „ven” is genoemd.

is „ven” oorspronkelijk een Brabantse term, door botanici e.a. thans over geheel Nederland gebruikt en oorspronkelijk gebezigd voor min of meer voedselarme plassen in heide of heide-bebossingen. Ook oude rivierlopen dragen wel eens de naam ven: Lange Ven bij Bergen, Wijchense Ven bij Wijchen, Klop- en Houterven bij Horn (L.) en Malpievennen bij Valkenswaard.

Wanneer wij nu het milieu van een ven, dat op natuurlijke wijze is ontstaan, vergelijken met het milieu van een kunstmatig ven, zoals het Teeselinkven, dan constateren we ten aanzien van de milieufactor „waterdiepte” in het algemeen een verschil. In de natuurlijk ontstane milieus glooit de bodem in meerdere of mindere mate vanuit het centrum geleidelijk in de richting van de oever op, in de gegraven vennen is de bodem meestal vlak. In de natuurlijke vennen neemt men in het 50—100 cm diepe centrum vaak drijvende waterplanten waar zoals de Waterlelie (*Nymphaea alba*). Daaromheen treffen

we in vele gevallen in minder diep water een smallere of bredere — dit hangt af van een sterkere of zwakkere bodemhelling — gordel van moerasplanten aan, bestaande uit Snavelzegge (*Carex rostrata*), Draadzegge (*C. lasiocarpa*) of Waterbies (*Eleocharis palustris* ssp. *palustris*). Dicht langs de oever tekent zich een andere zone van de ondiepste plaatsen af, waarin Moerasrus (*Juncus bulbosus* var. *fluitans*) het aspect bepaalt. We stellen dus een zonatie vast. Dit is niet het geval wanneer de bodem, zoals in de meeste kunstmatig ontstane milieus, waaronder het Teeselinkven, vlak is en de waterdiepte slechts enkele decimeters bedraagt. Dan kan de Moerasrus bijvoorbeeld over de gehele waterplas verspreid voorkomen. Een andere plantensoort, die we in bepaalde natuurlijke milieus op de zandige oever plaatselijk of meer uitgebreid vegetatievormend aantreffen, namelijk de Veelstengelige waterbies (*Eleocharis multicaulis*), kan in het kunstmatige ven zich eveneens over de gehele bodem uitbreiden. Verder is in deze vegetatie wel eens een onzer fraaiste grassoorten, de Moerassmele (*Deschampsia setacea*) over een grote oppervlakte verspreid voorkomend, een opvallende verschijning; met haar lange geelgroene halmen en losse pluim, waarvan de aartjes aan zwak-gekrondelde ragfijne steeltjes zitten, reikt zij hoog boven het wateroppervlak uit. Andere, voor de plantensocioloog en florist bijzonder aantrekkelijke planten kunnen in deze vegetatie in afwisselende abundantie optreden. In het Teeselinkven vonden we de Kleine waterweegbree (*Baldellia ranunculoides*), met haar tere, lila ééndagsbloempjes; Moerashertshooi (*Hypericum elodes*) met goudgele bloempjes en vaak met fijne waterdruppeltjes beparelde grijsgroene blaadjes; de heldergroene Vlottende bies (*Scirpus fluitans*);

het Ondergedoken moerasscherm (*Apium inundatum*) met zijn roodachtige schermsteeltjes en ondergedoken, geveerde, in haarfijne slippen uitlopende blaadjes; terwijl Wartena en De Smidt hier in 1955 het zeldzame Pilvarentje (*Pilularia globulifera*) aantroffen. Tenslotte vulden onder water op bepaalde plaatsen Oeverkruid (*Littorella uniflora*) en veenmossoorten (*Sphagnum cuspidatum* var. *submersum* en *S. obesum*) de nog vrij gebleven ruimten op. Dit is een gezelschap van de steeds zeldzamer wordende gemeenschap van de Veelstengelige waterbies (*Eleocharis multicaulis*) wier oecologie en verspreiding gebonden is aan ondiepe, voedselarme poelen met sterk wisselende waterstand (Westhoff c.s. 1946). De uitgegraven plassen met vlakke bodem en ondiep water bieden blijkbaar een voortreffelijk milieu aan dit gezelschap. De zeldzame Witbloemige waterranonkel (*Ranunculus olo-leucos*), ook een vertegenwoordiger van dit gezelschap, ontbrak. Wel zagen we haar in de overeenkomstige milieus van het Lentinkven en het Kluunven, al hebben wij de indruk, dat deze soort een grotere waterdiepte prefereert. Sissingh (1944) onderscheidt in het *Eleocharis multicaulis* twee sub-associaties naar gelang het milieu matig voedselrijk (mesotroof) of meer voedselrijk (eutroof) is, waarbij overgangen niet zeldzaam zijn. In het Teeselinkven kwamen de door Sissingh genoemde soorten, die op een mesotroof milieu wijzen, alle voor: Moerassmele, Oeverkruid, Late zegge (*Carex serotina*) en Kruipend struisgras (*Agrostis canina*). Van de door hem genoemde vier indicatoren voor een meer voedselrijk milieu werden Drijvend fonteinkruid (*Potamogeton natans*), Kleinste egelskop (*Sparganium minimum*) en Waterbies (*Eleocharis palustris* ssp. *palustris*) waargenomen. Dit

zou er op kunnen wijzen, dat het milieu van het Teeselinkven zich in een overgangsstadium bevindt. Andere gezelschappen dan het hiervoor genoemde bevestigen dit. Wel kwam de Veelstengelige waterbies overal in het ven vegetatievormend voor, maar in de vorm van de naar haar genoemde associatie was zij alleen in het in eerste aanleg gegraven vengedeelte aanwezig. In het later gegraven ijsbaangedeelte werd de soort vergezeld of overheerst door andere planten. De grootste verrassing was de vondst van de Spaanse ruiter (*Cirsium dissectum*), waarop de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Natuurbeschermingsraad in 1947 reeds de aandacht vestigde. Zij groeide in het westelijke gedeelte van het ven, dat in de zomermaanden droogvalt. Hier waren verder nog te vinden: Late zegge (*Carex serotina* ssp. *serotina*), Pijpestrootje (*Molinia caerulea*), Blauwe zegge (*Carex panicea*) en verder twee soorten die typisch zijn voor afgeplagde venoevers: Bruine snavelbies (*Rhynchospora fusca*)

Fig. 3. Gagelstruweel (*Myricetum gale*) aan de westzijde van het terrein. Op de voorgrond weide met sporen van inmiddels opgeheven inundatie.

en Kleine zonnedaauw (*D. intermedia*). In een rapport van de Natuurwetenschappelijke Commissie (1947) wordt gesproken van een overgangstype tussen blauwgrasland (*Cirsieto-Molinietum*) en vochtige heide, in verband met de toen bovendien nog waargenomen Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) en Beenbreek (*Narthecium ossifragum*). Maar bovenal de aanwezigheid van de Spaanse ruiter als pionier in dit overgangstype is een ongewone zeldzaamheid. In deze omgeving en verder naar het zuidoosten kwamen we andermaal voor een verrassing te staan. Op vele plaatsen bedekte namelijk het zeldzame, prachtig groenbruin gekleurde Schorpioenmos (*Scorpidium scorpioides*), een der mooiste sikkelmossoorten, hier en daar vergezeld door plantjes van een goudmossoort (*Campylium stellatum*), de bodem. Volgens Meyer (1958) is Schorpioenmos het meest trouw aan een mesotroof milieu. Wij komen op hetgeen deze auteur omtrent het speciale milieu vermeldt ten aanzien van het voorkomen van desmidiaceeën nog terug. Ook Klein blaasjes-

Fig. 4. Deel van de ijsbaan in het zuidelijk gedeelte van het ven. Links hoge afgestoken oever, rechts het grote eiland.

kruid (*Utricularia minor*), dat we in het Teeselinkveen opmerkten, wordt door Meyer in dit verband genoemd. Aanwijzingen voor een derde plantengezelschap vonden we in de zuid-oosthoek van dit ven, al was hier de vegetatie weinig homogeen. Dit vengedeelte valt in de zomermaanden zelden droog. Wateraardbei (*Comarum palustre*), Veenpluis (*Eriophorum angustifolium*), Snavelzegge en Veelstengelige waterbies vormden plaatselijk afzonderlijke vegetaties. Begeleidende soorten waren o.a. Waternavel (*Hydrocotyle vulgaris*), Kruipend struisgras, Egelboterbloem (*Ranunculus flammula*), Gewone zegge (*Carex nigra*) en de in deze streek zeldzame Draadzegge. Deze soorten worden in verlandingsgemeenschappen in matig tot zeer voedselarm water en in natuurlijke moerasweiden aangetroffen. Zij vertegenwoordigen de Orde van de kleine zeggen (*Caricetalia fuscae*).

Uit het voorgaande blijkt, dat zelfs ogenschijnlijk geringe verschillen in waterdiepte voor de plantengroei zeer belangrijk kunnen zijn. Op verdere details zullen we niet ingaan. We keren terug op de aard van het milieu, zoals we dit in het voorgaande omschreven als een overgangsstadium van een mesotroof naar een zwak eutroof milieu. In de eerste plaats willen we dan aandacht schenken aan de hydrobiologische waarnemingen. Ook in hydrobiologisch opzicht is het Teeselinkveen namelijk zeer interessant. De aanwezige biocoenose in het water bestaat overwegend uit oligotrafente soorten. Er zijn evenwel ook eutrafente soorten, terwijl er bovendien een aantal organismen zijn, die tot de mesotrafente soorten gerekend worden. Al komen laatstgenoemde soorten in gering aantal voor, het feit, dat zij aanwezig zijn, is voldoende om het milieu als mesotroof te kwalificeren. Zij

hebben namelijk in andere wateren geen optimaal milieu.

De chemische analyse van het water, die in november 1958 werd uitgevoerd als onderdeel van een serieonderzoek van andere vennen, gaf hetzelfde resultaat als de biologische analyse. Het ven is arm aan kalk en matig rijk aan andere mineralen. Het chloorgehalte bedroeg 22 mg/l, CaO 0,01 mg/l, NH_4 -saline 0,12 mg/l, NH_4 -organisch 0,87 mg/l, NO_3 0,44 mg/l en PO_4 0,15 mg/l; het KMnO_4 -verbruik was 43 mg/l. Ook chemisch hebben we hier dus te doen met oligotrofe en mesotrofe tendensen.

Ondanks de kalkarmoede werden verschillende soorten slakken gevonden, zoals *Planorbis corneus*, *Radix peregra*, *Limnaea stagnalis*, *Limnaea ovata*, *Bithynia tentaculata*, *Anisus vortex* en veel *Anisus planorbis*. Ook werden verschillende waterwantsen, watertorren, waterpissebedden, libellelarven en haftelarven gevangen en als bijzonderheid grote aantallen Medicinale bloedzuigers (*Hirudo medicinalis*). Het hier voorkomen van zo grote aantallen bloedzuigers is even merkwaardig als dat in een van de Bergvennen bij Lattrop, dat ook mesotroof is en ook veel slakken heeft. Beide vennen maken als biotoop op de onderzoeker een aparte indruk. Men krijgt als het ware de uitnodiging om in het ven te gaan waden, zeer tot genoegen van de bloedzuigers, die zich dadelijk op onze benen vastzuigen om bloed op te nemen. In een jeugdig stadium voedt de bloedzuiger zich met het bloed van slakken, maar om geslachtsrijp te worden heeft hij bloed van zoogdieren nodig. Behalve bij de mens kan hij dit natuurlijk ook van andere warmbloedigen krijgen zoals Reeën. Het Teeselinkven wordt vaak bezocht door Reeën, die er komen drinken en dan door het water waden. *Hirudo*

Fig. 5. Ijsbaankeet met afbraak en achtergelaten papier.

medicinalis vindt in dit soort biotopen optimale voorwaarden voor zijn bestaan, omdat er slakken zijn voor het jeugd stadium en Reeën voor de rijping. Een dergelijk biotoop vormen ook het ven op Rammelhaar bij Denekamp en het genoemde Bergven. In oude rivierlopen vinden we ook wel Medicinale bloedzuigers maar in kleinere aantallen. Het biotoop is hier minder gunstig voor zoogdier-waders. Juist het ondiepe „grasachtig” begroeide water met vaste bodem is hiervoor geschikt.

Als typisch meso-oligotrafente planktonsoorten werden in het Teeselinkven vele desmidiaceeën aangetroffen. Dit is in overeenstemming met de waarnemingen van Meyer (1958). In het Teeselinkven werden namelijk behalve *Scorpidium* ook vele desmidiaceeën gevonden, en wel van de geslachten *Cosmarium*, *Staurostrum* en *Euastrum*. Verder *Docidium baculum*, *Xanthidium antilopeum*, *Xanthidium cristatum*, *Micrasterias truncata*, *M. americana*, *M. spp.*, *Hyalotheca dissiliens* en *Closterium*-soorten. Blauwwieren waren er weinig en van de diatomeeën: *Tabellaria flocculosa* en *T. fenestrata*, die veel in vennen voor-

komen. Draadvormige groenwieren werden voornamelijk vertegenwoordigd door *Mougeotia* sp. Andere groenwieren waren *Botryococcus brauni*, *Tetraedron* sp. en *Pediastrum constrictum*, die gering in aantal was, zoals in alle oligotrofe en mesotrofe wateren. Het aantal flagellaten was iets groter dan we meestal in voedselarm water vinden. Opvallend was hierbij het voorkomen van de pantserflagellaat *Ceratium curvirostre* en de zeldzamere kolonies van *Volvox globator*. Verder waren er veel *Eudorina elegans*, *Dinobryon* sp. en *Euglena acus*. Raderdieren werden weinig aangetroffen, maar er waren wel veel watervlooien, zoals *Daphnia longispina*, *Ceriodaphnia pulchella*, *Cyclops* sp., *Diaptomus gracilis*, *Alona* sp., *Polyphemus pediculus*, *Graptoleberis testudinaria*, *Macrothrix* sp., *Acantholeberis curvirostris* (oligotrafent) en *Simocephalus vetulus*. Ook werden mosselkreeftjes (Ostracoda) gevonden.

Bij informatie bleek, dat er vroeger Paling en Snoek in het Teeselinkven aanwezig waren. Het milieu is ook zodanig, dat er wel vis kan leven, daar het milieu niet te zuur is. De sterke plantengroei en de geringe hoeveelheid water in de zomer zijn echter niet gunstig voor de visstand.

Op grond van deze hydrobiologische waarnemingen kunnen we het milieu van het ven mesotroof noemen, maar met een eutrofe tendens. Dit is dus in overeenstemming met onze eerder vermelde bevindingen ten aanzien van het voorkomen van bepaalde hogere planten.

Die eutrofe tendens mag men niet onderschatten. Zij zet een domper op de juichkreten, die wij over het interessante en zeldzame biotoop slaakten. De hier en daar in bescheiden aantal optredende hogere plantesoorten, die hun optimum plegen te hebben in voedselrijk milieu, zou men liefst

als detonerende franje willen beschouwen. We dienen deze eutrafente soorten echter te zien als een bedenkelijk voorteken van een milieu-verandering, die, als zij eenmaal begonnen is, snel voortwoekert en tot ont-aarding leidt.

Het is de eigenaar van het terrein opgevallen, dat pas in de laatste jaren in de noordwesthoek van het ven een vreemde plant groeide. Dit bleek de Matthebies (*Scirpus lacustris* ssp. *lacustris*) te zijn. Op diezelfde plaats werd onder water een eutrafente mossoort gezien, nl. Bronmos (*Fontinalis antipyretica*). Langs de oosten noordoever, dus aan de zijde van de reeds genoemde heuvelrand, telden we niet minder dan elf soorten uit gezelschappen van de Rietorde (Phragmitetalia): Grote waterweegbree (*Alisma plantago-aquatica*), Riet (*Phragmites communis*), Rietgras (*Phalaris arundinacea*), Watertorkruid (*Oenanthe aquatica*), Grote lisdodde (*Typha latifolia*), Cyperzegge (*Carex pseudocyperus*), Blaaszegge (*C. vesicaria*), Scherpe zegge (*C. acuta*), Moeraswalstro (*Galium palustre*) en Moeraskruiskruid (*Senecio paludosus*). Verder nog Wederik (*Lysimachia vulgaris*), Gele lis (*Iris pseudacorus*), Moerasandoorn (*Stachys palustris*), Leverkruid (*Eupatorium cannabinum*), Pitrus (*Juncus effusus*), Mannagras (*Glyceria fluitans*), Kattestaart (*Lythrum salicaria*), Wolfspoot (*Lycopus europaeus*) en zelfs een weinig Klein kroos (*Lemna minor*).

Er zijn twee omstandigheden, waardoor een aanwas van deze „angstaanjagende” soorten in de hand wordt gewerkt. In de eerste plaats worden de graanakkers van de heuvelrug éénmaal in de drie jaar met stalmest bevoeid en ieder jaar met kunstmeststoffen bestrooid. Door zakwater van de hooggelegen akkers en door het inwaaien van kunstmest wordt het water geïnfec-

teerd. Een tweede omstandigheid is, dat de waterstand van het ven, sinds de waterleidingmaatschappij water aan de bodem onttrekt, ongeveer 30 à 40 cm is verlaagd. De verminderde waterinhoud van het ven maakt daardoor het milieu veel kwetsbaarder voor aan het oorspronkelijke milieu vreemde stoffen. Bovendien is er eigenlijk nog een derde omstandigheid, die evenwel gemakkelijk te verhelpen zal zijn. Er staat in de zuidoosthoek van het ven een niet onaardig houten gebouwtje met rieten dak. Dit is er door een ijsclub geplaatst. Het wordt ook buiten de ijspretijd bezocht en geleidelijk afgebroken. Een kachel, banken, enz. zijn reeds in het ven terechtgekomen en achtergelaten papier drijft in de omgeving van het gebouwtje in het water. Tenslotte waren er nog andere sporen van verontreiniging, die we hier maar onvermeld laten.

Het wordt dus wel de hoogste tijd, dat aan de in 1947 geuite wensen van de Natuurwetenschappelijke Commissie ten aanzien van het behoud van het Teeselinkven tegemoet wordt gekomen.

Wij hebben ons bij de beschrijving van het Teeselinkven beperkt tot het milieu van het open water. Maar ook de omgeving van het ven is in vegetatiekundig, floristisch en landschappelijk opzicht van grote betekenis. Wartena en De Smidt hebben dit in 1955 in een rapport vastgelegd. We ontleen hieraan het volgende:

Het met Grove den (*Pinus sylvestris*), Zomereik (*Quercus robur*), Zachte berk (*Betula pubescens*), Lijsterbes (*Sorbus aucuparia*) en Vuilboom (*Frangula alnus*) beboste terrein aan de zuid- en zuidoostzijde van het ven, dat meer in het bijzonder het oorspronkelijke lage heiderestant omvat, vertoont hier en daar open plekken, waar Pijpestrootje overheerst en Struikheide (*Calluna vulgaris*), Dopheide (*Erica*

Fig. 6. *Plasje in het heideterrein ten zuiden van het eigenlijke ven.*

tetralix) en Rode bosbes (*Vaccinium vitis-idaea*) meer plaatselijk vegetatievormend optreden (*Calluneto-Genistetum molinietosum*). Er zijn verder een paar lage plekken met een dopheidevegetatie (*Erica tetralix*), een zeer ondiep heideplasje met Moerasrus en Veenpluis, een stukje met een droge struikheidevegetatie (*Calluneto-Genistetum typicum*), waarin o.a. de voor dit deel van het land zeldzame Stekelbrem (*Genista anglica*) voorkomt, en een fraai gagelstruweel (*Myricetum gale*) met overgangen naar berken- en wilgenbroekbosjes (*Betuleto-Salicetum*). Deze rijkdom aan plantengesellschaften in een klein gebied wordt nog geaccentueerd door het voorkomen van enkele zeldzame planten, zoals Rijsbes (*Vaccinium uliginosum*), Welriekende nachtorchis (*Platanthera bifolia*) en Spaanse ruiter, laatstgenoemde plant zelfs in zeer groot aantal. De reeds eerder genoemde smalle bosrand tussen het open water van het ven en de heuvelrand bestaat overwegend uit hoog struikgewas van Zachte berk. Op de lagere oevers gedeelten zijn hierin te vinden: Grauwe wilg (*Salix cinerea*), Gagel („Vlooienvrucht”).

Braam (*Rubus spec.*), Bitterzoet (*Solanum dulcamara*), Pluimstruisriet (*Calamagrostis canescens*), Witbol (*Holcus lanatus*), Moerasvaren (*Dryopteris thelypteris*), vrij veel Kussentjemos (*Leucobryum glaucum*), regelmatig Hakig veenmos (*Sphagnum squarrosum*), Puntmos (*Calliergonella cuspidatum*), Gewoon sterremos (*Mnium hornum*), plaatselijk het minder algemene Thujamos (*Thuidium tamariscinum*), Rood viltmos (*Aulacomnium palustre*) en *Sphagnum amblyllum*, in het al-

gemeen soorten waardoor in vele opzichten aan de begroeiing een meer eutrafent karakter wordt verleend. Op hogere gedeelten van de oever komen Zomereik, Adelaarsvaren (*Pteridium aquilinum*), Bochtige smele (*Deschampsia flexuosa*) en Blauwe bosbes (*Vaccinium myrtillus*) in het berkenstruweel voor.

Tenslotte nog een laatste stimulans om dit luisterrijke natuurgebied voor de ondergang te behoeden: De Boomkikker (*Hyla arborea*) is hier waargenomen.

Geraadpleegde literatuur

- Donselaar, J. van, Het vegetatiekundige onderzoek van oude rivierlopen. *Natuur en Landschap* 10 (1956) p. 3-17.
- Heukels van Ooststroom, Flora van Nederland, 1956.
- Leentvaar, P., Hydrobiologie van de Bergvennen. Twenthe-nummer van de werkgroepen van de N. J. N., dec. 1958, p. 21-24.
- Leeuwen, Chr. G. van, Delfstofwinning en natuurgebieden in Nederland. *De Levende Natuur* 58 (1955) p. 217-220.
- Meyer, W., Over de mosflora van de Nederlandse vennen. *Buxbaumia* 12 (1958) p. 46-52.
- Schimmel, H., Het „Achterveld“ van Neede. *De Levende Natuur* 58 (1955) p.
- Sissingh, G., In: „Waterplantengemeenschappen in Nederland“, stencil, 1944.
- Stichting voor Bodemkartering, Bodemkaart van Nederland, 1 : 200.000, 1955.
- Vos, J. G., Achter Rijn en IJsel, 1957.
- Wartena, J. en Smidt, J. Th. de, Heideterrein bij Broeke (Teeselinkven), Excursierapport afd. N. en L. Staatsbosbeheer 29-6-1955.
- Westhoff, V. c.s., Overzicht der Plantengemeenschappen in Nederland, 1946.
- Westhoff, V. Ven. In: Winkler Prins Algemene Encyclopaedie, 1959.

De Rottige Meenthe bij Nijetrijne, een van de belangrijkste natuureservaten in Nederland

S. BRAAKSMA.

(Stafafdeling Natuurbescherming van het Staatsbosbeheer)

In de omgeving van het dorpje Nijetrijne, gelegen in de gemeente Weststellingwerf ten zuidwesten van Wolvega, ligt een complex rietvelden en moerassen, afgewisseld door open watervlakten van nog niet verlande petgaten. Het staat ter plaatse bekend onder de

naam Scheenekavel, een naam die is afgeleid van het riviertje de Scheene, dat op verschillende plaatsen aan dit complex grenst of het doorkruist. Het gehele gebied heeft een oppervlakte van ruim 600 ha, waarvan naar schatting ± 200 ha is ontgonnen tot grasland. De nog resterende